

Хто робить українців живим товаром?

Усе частіше в Україні можна почути дещо незвичний вислів «живий товар». І йдеться не про часи Спартака, навіть не про часи Шевченка, що більш ближче нам, українцям, а про сучасність.

На жаль, наприкінці 20-го – початку 21-го століття з розвитком науки і техніки та більшою міграцією торгівля людьми стала більш масштабною. Нестатки і пошуки кращих умов життя, неможливість працевлаштування, корупція урядової системи, втягнення у злочинність - це ті основні причини, які призводять до експлуатації особистості і відомі людству віддавна. Зараз торгівля людьми, цей так званий бізнес, став ще більш цинічним. Заради торгівлі людськими органами цинічні «бізнесмени» готові на все: опікунство чи усиновлення, сурогатне материнство, ба, навіть спонукання до штучних абортів заради тих же органів. Страшно? А використання у збройних конфліктах, тобто «виконання бойових завдань з поваленням державної влади, порушення суверенітету і територіальної цілісності інших держав»? Страшні злочини сучасності, у яких замішані діти.

Жодна країна світу не може забезпечити себе від торгівлі людьми, і Україна не є виключенням, тим паче, що ми в даному випадку виступаємо тут як і країна-донор, і країна-реципієнт (та, що отримує), і країна-транзит.

За словами Стівена Роджерса, заступника Голови Представництва Міжнародної Організації з Міграції (МОМ) в Україні у 2015 році дещо зменшилась частка постраждалих від експлуатації в Російській Федерації: із 77% у 2013-му і 2014-му роках до 66% за перші шість місяців цього року. З іншого боку, відсоток тих, хто постраждав у країнах-членах Евросоюзу, збільшився з 15% у 2014 році до 18% в січні-червні 2015 року, з них 86,5% постраждали в Польщі. Інші країни призначення для торгівлі людьми з України у 2015 році – Молдова, Білорусь, Казахстан і - вперше - самопроголошена республіка Абхазія. Як і в минулі роки, випадки торгівлі людьми з метою експлуатації праці складають майже 90%. Але, вперше за декілька років, жінок більше серед постраждалих, які звернулися до МОМу за допомогою.

Згідно статистики БФ «Карітас Івано-Франківськ УГКЦ», жінки також становлять більшість потерпілих станом на червень 2015 року. Всього за допомогою до Карітасу Івано-Франківськ звернулися 162 постраждали від торгівлі людьми особи. 57% потерпілих зазнали трудової експлуатації.

Найбільш імовірно, що масштаби торгівлі людьми у найближчий час зменшуватись не будуть. Згідно опитувань МОМ, частка населення, схильного погодитися принаймні з однією з ризикованих пропозицій людей, яким довіряють, щодо роботи за кордоном зросла з 14% до 21%. Йдеться про пропозиції працювати без офіційного працевлаштування, працювати у зачинених приміщеннях без змоги вільно залишити робоче місце, нелегально перетнути кордон, працювати на нелегальному виробництві (незарєєстрованому підприємстві), віддати працедавцю свій паспорт на період працевлаштування).

Слід зазначити, що в Україні є відповідна законодавча база, яка відповідає міжнародним нормам та стандартам у сфері протидії торгівлі людьми. Зокрема, Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20.09.2011, стаття 149 Кримінального кодексу України «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини», ряд нормативно-правових документів, необхідних для реалізації положень Закону на практиці. Та все ж саме від нас залежить, наскільки ми забезпечили самі себе і своїх близьких.

Наводжу приклад нашої, як на мене, байдужості. Сідаю в автобус «Івано-Франківськ – Коломия», поруч жінка віку моєї мами спілкується по телефону із внучкою, яка, за розмовою я зрозуміла, десь на навчанні і за літні канікули хоче десь підробити, а роботу їй запропонували через Інтернет покоївкою в готелі. Студентку без досвіду роботи, без договору, ще й через всевітню мережу? Невже не насторожило бабусю із Косівщини? Зав'язую бесіду із жінкою, розповідаю про ризики, а вона у відповідь: «Та що ви, вона у нас така розумна. Та хай трохи собі підзаробить». Пропоную їй буклет, мовляв, перечитайте у вільну хвилину, не приведи Господь, знадобиться. «Та що ви! То у нас обманюють на кожному кроці! А хто десь там попав, то сам собі винен. А що поробиш...». Врятуй себе сам, а чим? Обізнаністю, небайдужістю.

Тож спочатку обізнаність, бо потім прийде і небайдужість.

Кримінальний кодекс України (ст.149 від 5.01.2001) дає наступне визначення поняттю «торгівля людьми» - «продаж чи оплатна передача людини; законне чи незаконне переміщення особи за її згодою чи без за межі держави для подальшої її продажі іншій особі». Причому і внутрішньодержавна експлуатація, і міждержавна має за мету одне – поневолити іншу людину. «Сучасні види рабства,- зазначає правознавець Прохоров І.М., очільник суддівської колегії Львівщини, - згідно законодавства України, я поділив би так: до найбільш розповсюджених у всьому світі належать трудова експлуатація, сексуальна, а саме примусова проституція, порнографія (до речі, на жаль, велика кількість дітей-постраждалих у цьому випадку)». Ще одна категорія затягування людину в кабалу – це боргова. Згадаймо, в Україні не було кріпацтва аж поки Переяславська угода не спричинила зубожіння козацтва і ті йшли у боргову кабалу разом із сім'ями у кріпацтво. Зараз же порука, кредити у сумнівних людей чи держави змушує людину будь-яким чином потрапити у так звану «боргову яму».

Законодавство визнає тепер ще й інший вид експлуатації – жебрацтво. Всеволод Нестайко, відомий український письменник, писав: «Читаю «Олівера Твіста» і не можу уявити своїх персонажів із дитячих книг жебраками». Погоджуюся з ним, адже його герої Павлуша та Яві Рень улюблені персонажі багатьох поколінь і багатьох народів, хоч і жили не в достатках, та все ж не потерпали від знущань. Чому ж жебракування дітей, людей похилого віку стало нормою життя? Певне, ми не говоримо про шахраїв, бо жебрацтво – це прибутковий бізнес, який ми самі своїм милосердям підтримуємо.

«Не збідніє рука того, хто дає», - говорить Біблія. Але чи не зашкодить? Якщо ці гроші не підуть на утримання дітей, на щось корисне, а на спиртне, наркотики, на збагачення тих, хто змушує незахищені верстви населення до такого існування? Щороку десятки українців стають жертвами примусового жебракування. Цей вид рабства за кількістю потерпілих поступається хіба що трудовій та сексуальній експлуатації. Однак «на плаву» злочинний бізнес тримає наша так звана «небайдужість». Декілька розповідей наших респондентів переконають вас, що треба бути милосердним, але розумно.

Ось випадок із життя жителя Прикарпаття 1980 року народження, хворого олігофренією, приглухуватістю I-II ступеня. Він не вмів розмовляти, відсутні дві нижні кінцівки. Хлопець виховувався в одному із психоневрологічних будинків-інтернатів, який самовільно покинув у 2005 році. На жаль, людина, яка не усвідомлює свої дії потрапила на очі не доброзичливцю, який не спромігся повідомити комусь про самотню хвору людину, а лише потенційному експлуататорові Леонідові. Той перевіз його з Івано-Франківської в іншу область за місцем проживання видав його за брата дружини і протягом 2006-2011 років заставляв його жебракувати (ст.149 ч.1 КК України). В середньому потерпілий кожного дня

заробляв 300-500 грн., які Леонід привласнював. У травні 2011 року в ході оперативно-слідчих дій, за заявою жителя селища міського типу, експлуататора було заарештовано. У травні 2012 р. до Карітасу Івано-Франківськ звернулися старший слідчий СУ УМВС України в області та законний представник потерпілого з проханням про надання комплексної реінтеграційної допомоги для постраждалого від торгівлі людьми.

Бачимо, що правило «захисти себе сам» на деякі верстви населення не поширюється, і тут повинне спрацювати попереднє - «не будь байдужим». Зокрема, коли бачите дитину, проявіть мужність і небайдужість – відведіть в органи міліції, дочекайтеся поки його справді віддадуть під опіку тимчасового перебування неповнолітніх. Можливо, цим ви допоможете йому знайти родину чи просто чисту постіль і професійну допомогу. Побачивши хвору людину, яку у напівсвідомому стані возять вулицями, зверніться у відповідні органи, правоохоронні чи громадські.

Тож, шановні читачі, не будьте байдужими до себе, до близьких і оточуючих! Якщо ви самі потрапляли у схожі ситуації чи знаєте про можливі протиправні дії щодо іншої людини, звертайтеся до БФ «Карітас Івано-Франківськ УГКЦ» за телефоном (0342) 75-30-61, до Департаменту соціальної політики за телефоном (0342) 72-35-53 або телефонуйте на національну «гарячу лінію» з протидії торгівлі людьми та консультивання мігрантів 0 800 505 501 (безкоштовно зі стаціонарних телефонів) та 527 (безкоштовно для абонентів Київстар, МТС, Лайф). Дізнавайтеся більше про небезпеки, які можуть трапитися на вашій життєвій дорозі і як з ними боротися у наших наступних статтях.

Наталія КОВАЛІВ

Працівник проекту з протидії торгівлі людьми БФ «Карітас Івано-Франківськ УГКЦ»

Відділ соціального захисту населення